

Kriisisuunnitelma

Kauniainen

Esi- ja perusopetus, lukiokoulutus

Päivitetty 3.5.2023

Sisällys

1 Kriisisuunnitelma	3
2. Tärkeät puhelinnumerot ja kriisiryhmät.....	4
3. Ensiapuohje	8
4. Kriisi	9
4.1 Erilaiset kriisit	9
4.2 Traumaattisen kriisin vaiheet	9
5. Toiminta kaikissa vakavissa kriisitilanteissa	11
5.1 Välitön toiminta kriisin sattuessa	11
5.2 Toiminta seuraavina päivinä.....	12
6 Toimenpiteet kriisivalmiuden ylläpitämiseksi	13
6.1 Kriisiryhmä	13
6.2 Onnettomuuksien ennaltaehkäisy.....	14
7 Kriisiviestintäohje	16
7.1 Kriisiviestintä	16
7.2 Viestintä ja media	17
8 Toimintamalleja kriisitilanteisiin.....	19
8.1 Tulipalo	19
8.1.1 Poistuminen rakennuksesta	19
8.2 Säteilyvaara tai muu suuronnettomuuden uhka.....	19
8.2.1 Ohje väestönsuojaan siirtymisestä.....	20
8.3 Onnettomuus tai sen uhka koulun ulkopuolella	20
8.4 Pommiuhka.....	21

8.5 Väkivaltatilanne koulussa	21
8.5.1 Väkivaltaisen oppilaan kohtaaminen	21
8.5.2 Väkivaltainen ulkopuolinen henkilö koulussa	21
8.6 Sisälle suojauduminen luokkiin tai muihin tiloihin.....	22
8.7 Muu onnettomuus koulussa.....	22
8.8 Toiminta sähkökatkotilanteessa.....	23
8.9 Toiminta vuotovahinkotilanteessa	23
8.10 Toiminta murtotapauksessa	24
8.11 Toiminta kunnallisen vesihuollon häiriötilanteessa	25
8.12 Koulujen toiminta poikkeusoloissa.....	25
8.13 Oppilaan tai opiskelijan kuolema	26
8.14 Opettajan tai koulun muuhun henkilökuntaan kuuluvan kuolema	27
8.15 Oppilaan lähiomaisen kuolema	27
8.16 Itsemurhauhka tai –yritys koulupäivän aikana.....	28
8.17 Itsemurha.....	29
8.18 Vakava sairaus	30
8.19 Epäily oppilaaseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta	30
Liitteet.....	32
Liite 1: Tiedotteen laatiminen ja tiedotustilaisuuden järjestäminen	32
Liite 2: Nuoruusikäinen ja traumaattinen tapahtuma.....	33
Liite 3: Mielenterveyden ongelmat	34

1 Kriisisuunnitelma

Kriisisuunnitelmalla tarkoitetaan ensisijaisesti varautumista koko koulu yhteisöä tai sen jäseniä koskettaviin traumaattisiin eli äkillisesti syntyneisiin kriisitilanteisiin. Kouluissa ja esiopetusyksiköissä syntyy väistämättä erilaisia kriisitilanteita, jotka vaikuttavat yksilöön tai koko yhteisöön. Näitä voivat olla esimerkiksi vakavat onnettomuudet, opiskelijan tai työntekijän kuolema, vakava väkivalta tai sen uhka.

Ennalta varautuminen on tärkeää, koska kriisitilanteissa ihmiset usein ahdistuvat ja hätääntyvät. Tyypillisiä tunteita ovat hämmennys, lamaannus, avoimuus, epätietoisuus ja pelko. Pahimmillaan syntyy paniikki, huhut leviävät ja tiedotusvälineet tulevat paikalle. Koulu yhteisön toiminta järkkyy, arkipäivän rutiini rikkoutuu ja koulutyöhön keskittyminen häiriintyy.

Vain käsittelemällä tunteita voi päästä kriisin yli. Kriisitilanteiden hallitseminen vaatii ennalta sovitun toimintasuunnitelman, joka on yksinkertaisesti jäsennelty ja antaa konkreettisia neuvoja. Tällainen suunnitelma suojelee sekä opiskelijoita että henkilökuntaa. Jokainen traumaattinen kriisi ei kuitenkaan etene saman mallin mukaan.

Opetushallitus on tuottanut materiaalia kriiseihin varautumisesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kriiseihin-varautuminen>

Tässä suunnitelmassa käytetään seuraavia termejä:

- Rehtorilla tarkoitetaan myös esiopetusyksikön johtajaa
- Oppilaalla tarkoitetaan myös esiopetuksessa olevia lapsia sekä toisen asteen opiskelijoita
- Koululla tarkoitetaan sekä peruskouluja, lukioita että esiopetusyksiköitä

Kriisisuunnitelman avulla osataan vakavan kriisin sattuessa

- tunnistaa kriisitilanne
- ryhtyä tilanteen vaatimiin välittömiin toimiin
- kohdata oppilaiden, huoltajien ja henkilökunnan reaktiot

Tavoitteena on

- estää psyykkiset ja fyysiset haittavaikutukset
- säilyttää koulu yhteisön ja sen jäsenten toimintakyky
- tukea lasten ja aikuisten toipumista
- vahvistaa koulu yhteisön kykyä selviytyä vaikeista tilanteista
- ilmoittaa tapahtuneesta koteihin, jotta huoltajat voivat tukea lapsiaan

Kriisisuunnitelmaa tarvitaan, jotta tiedetään

- mitä pitää tehdä
- kuka tekee mitäkin
- mistä saa lisäapua

2. Tärkeät puhelinnumerot ja kriisiryhmät

Yleinen hätänumero	112
Kauniaisten terveyskeskus	09 8789 1300
Jorvin sairaala	09 4711
Poliisi	112
Palokunta	112
Sairaankuljetus	112
Lääkäri	112
Myrkytystietokeskus	0800 147 111
Lähitaksi	0100 7300
Espoon sosiaali- ja kriisipäivystys (24h)	09 8164 2439
Hyvinvointialueen sosiaalipalvelut / lastensuojelu	050-409 0234 (arkisin klo 8-15)

Sivistystoimen hallintoassistentti Kauniaisissa
(hänelle viesti kiireellisestä yhteydenottotarpeesta)

HUS, Lasten ja nuorten oikeuspsykologinen yksikkö, 050 428 7888 (Konsultaatio pahoinpitely- tai seksuaalirikosepäilyyn liittyen, arkisin klo 9-15)

Kauniaisten kaupungin kriisiryhmän yhteystiedot

Yhteydenotto Kauniaisten kaupungin kriisiryhmään vain kiireettömissä kriisin käsittelyyn liittyvissä asioissa.

Ryhmän jäsenillä on valmius antaa psyykkistä ensiapua onnettomuuden, vakavan vamman tai odottamattoman kuolemantapauksen jälkeen.

Kauniaisten kriisiryhmä, Kauniaisten terveyskeskus 050 344 6652 (virka-aikana)

Terveyskeskuspsykologi

Koulupsykologi, Granhultin koulu

Koulupsykologi, Mäntymäen koulu

Psykiatrinen sairaanhoitaja

Koulupsykologi, Kasavuoren koulukeskus

Pastori

Pastori

Pastori

Nuorisotyöntekijä, seurakunta

Kauniaisten kaupungin valmiuspäällikkö

Mäntymäen koulun kriisiryhmä:

Rehtori

Rehtori toimii ryhmän johtajana ja vastaa tiedottamisesta ulospäin

Virka-apulaisrehtori

Koulupsykologi

Koulukuraattori

Kouluterveydenhoitaja

Turvallisuusvastaava

Vahtimestari, (kiinteistöhuollon edustaja)

Koulusihteeri, (viestinnän apu)

Kasavuoren koulun kriisiryhmä

Rehtori

Rehtori toimii ryhmän johtajana ja vastaa tiedottamisesta ulospäin

Virka-apulaisrehtori

Kuraattori

Terveystenhoitaja

Psykologi

Turvallisuusvastaava

Kauniaisten lukion kriisiryhmä

Rehtori

Apulaisrehtori

Turvallisuusvastaava

Terveystenhoitaja

Psykologi

Kuraattori

Krisgruppen vid Granhultskolan

Rektor

Bitr. rektor

Skolpsykolog

Skolkurator

Skolhälsovårdare

Skolsekreterare

Skolvärd

Kyrkoherde

Ungdomsarbetare

Krisgruppen vid Hagelstamska skolan

Rektor

Kurator

Skolsekreterare

Skolhälsovårdare

Skolpsykolog

Lektor

Vaktmästare

Ungdomsarbetare

Kyrkoherde

Krisgruppen vid Gymnasiet Grankulla samskola

Rektor

Biträdande rektor

Studiehandledare

Speciallärare

Kurator

Skolsekreterare

Skolhälsovårdare

Skolpsykolog

Lektor

Vaktmästare

3. Ensiapuohje

ENSIAPUOHJE

YLEINEN HÄTÄNUMERO

112

Soittaessasi kerro rauhallisesti

- MITÄ on tapahtunut
- MISSÄ on tapahtunut
- KUUNTELE ohjeet ja
- SULJE puhelin vasta kun saat luvan

TAPATURMAN TAI SAIRAUSKOHTAUKSEN SATTUESSA

- HUUDA lisääpua paikalle
- HÄLYTÄ lisääpua numerosta 112
- PYRI TURVAAMAAN peruselintoiminnot
  - hengitys
  - verenkierto
  - tajunta
- OPASTA lisääpu paikalle

TOIMI NOPEASTI, KYSEESSÄ ON USEIN PERUSELINTOIMINTOJA UHKAAVA HÄIRIÖ !

TAPATURMISSA

1. Tee hätäilmoitus numerosta **112**, ja pyydä lisääpua
2. Tee nopea tilannearvio
3. Pelasta loukkaantuneet hengenvaarasta
4. Turvaa tarvittaessa hengitys, verenkierto tai tajunta
  - elvytä elotonta
  - käännä tajuton kylkiasentoon
  - älä liikuta tapaturmapotilasta, esimerkiksi pudonnutta turhaan
  - tyrehdytä mahdollinen verenvuoto

SAIRAUSKOHTAUKSISSA

1. Tee hätäilmoitus numerosta 112, ja pyydä lisääpua
2. Turvaa tarvittaessa hengitys, verenkierto tai tajunta
  - elvytä elotonta
  - käännä tajuton kylkiasentoon
  - varmista pelastushenkilöstön pääsy paikalle

OPASTA AUTTAJAT PAIKALLE !

4. Kriisi

4.1 Erilaiset kriisit

Kriiseistä puhutaan silloin, kun ihminen on joutunut elämäntilanteeseen tai kokenut tapahtuman, jonka hallitsemiseen ja käsittelemiseen hänen aikaisemmat kokemuksensa ja keinonsa eivät riitä. Elämässä voi olla ihmiseen, ikään ja elämäntilanteeseen liittyviä kehityskriisejä (murrosikä, seurustelusuhteen päättyminen) ja toisaalta äkillisiin järkyttäviin tapahtumiin tai menetyksiin liittyviä traumaattisia kriisejä. Kriisitilanne voi kehittyä hiljalleen (esim. mielenterveyden ongelmat, sosioemotionaaliset ongelmat) tai äkillisesti (yksilötasolla sairauden puhkeaminen, onnettomuudet tai kuolemantapaukset) ja koskettaa joko yksilöä ja hänen läheisiään tai suurempaa ryhmää kuten koko koulua (esim. suuronnettomuudet tai kansainväliset kriisitilanteet).

Traumaattiset kriisit ovat äkillisiä tapahtumia, joihin ei ole aikaa valmistautua. Tällaisia voivat olla esimerkiksi läheisen kuolema, tulipalo tai onnettomuuteen joutuminen. Traumaattinen kriisi voi aiheuttaa kenelle tahansa huomattavaa kärsimystä ja jokainen kokee sen yksilöllisesti. On tärkeää tiedostaa, millaiset psyykkiset reaktiot ovat normaaleja reaktioita ylivoimaisiin tilanteisiin ja mihin ehkä tarvitaan erityistä tukea.

Yhteisössä huolehditaan yhdessä siitä, ettei kukaan jää kriisitilanteissa tai niiden käsittelyssä yksin. Kriisin kohdannutta kohdellaan kunnioittavasti yksityisyys huomioiden.

4.2 Traumaattisen kriisin vaiheet

1. Shokkivaihe: *“Tämä ei ole totta, tämä ei koske minua”*

Shokkivaihe kestää yleensä muutamasta tunnista muutamaan vuorokauteen, kuitenkin vähintään siihen asti, kun ollaan turvassa. Sen tarkoitus on suojata mieltä tiedolta, jota ei pystytä käsittelemään ja taata toimintakyky sekä hengissä selviäminen. Olotila saattaa olla epätodellinen ja unenomainen ja käytös voi olla poikkeavaa ja tunteetonta.

Tässä vaiheessa tärkeintä on kuuntelu ja läsnäolo ja rauhoittaminen ja turvallisuuden tunteen takaisin saaminen. Olennaista on myös tunnistaa epätarkoituksenmukaiset reaktiot, kuten esimerkiksi paniikki tai lamaantumisen (n. 20-30 % ihmisistä).

2. Reaktiovaihe: *“Mitä on tapahtunut ja miksi”*

Tämä vaihe kestää yleensä muutamasta viikosta muutamaan kuukauteen. Ihminen yrittää saada käsitystä tapahtuneesta, mikä ilmenee usein voimakkaina tunnereaktioina (syyllisyys, itkuisuus, viha, pelko, ahdistus, suru) ja somaattisina oireina (vapina, pahoinvointi, univaikeudet, väsymys, huimaus, sydämentykytys). Myös takaumia ja äkillisiä muistikuvia voi esiintyä.

Kriisin reaktiovaiheessa ihminen tarvitsee yleensä mahdollisuutta tulla kuulluksi. Puhumisella on usein tärkeä merkitys toipumisen kannalta. Reaktiovaiheessa oleva tarvitsee tietoa tilanteesta ja konkreettisia ohjeita ja tukea arjesta selviämiseen ja elämän uudelleen järjestämiseen.

3. Käsittelyvaihe, "tapahtuneen hyväksyminen"

Vaiheen päätehtävänä on saada etäisyyttä tapahtumiin ja työstää pelkoja ja traumoja. Tapahtunut hyväksytään vähitellen ja oireet ja tuntemukset vähenevät. Toipumisen edetessä psyykkiset ja fyysiset oireet ja syyllisyydentunteet vähenevät ja mieliala kohenee. Suuntautuminen kohti tulevaisuutta alkaa. Käsittelyvaiheessa voi kuitenkin ilmetä muisti- ja keskittymisvaikeuksia ja ärtyneisyyttä sekä sosiaalisista suhteista vetäytymistä.

Mikäli ihminen ei ole saanut trauman käsittelyyn riittävästi tarvitsemaansa tukea, seurauksena voi olla ns. posttraumaattinen stressireaktio, joka heikentää toimintakykyä. Tämä voi ilmentyä mm. unettomuutena, oppimisvaikeuksina tai masennuksena. Tällöin tarvitaan ammatillista apua elämän laadun parantamiseksi.

4. Uudelleensuuntautumisvaihe

Ihminen on kyennyt käsittelemään asian niin, että se ei enää rajoita hänen elämäänsä. Kriisistä tai menetyksestä on tullut osa hänen elämäänsä. Parhaassa tapauksessa hän saattaa olla vahvempi ja paremmin valmistautunut kohtaamaan vastoinkäymisiä.

5. Toiminta kaikissa vakavissa kriisitilanteissa

5.1 Välitön toiminta kriisin sattuessa

- Mikäli kriisitilanne tapahtuu koulussa, hälytykset ja tiedotus hoidetaan onnettomuuden luonteen mukaan ja annetaan ensiapu.
- Varmistetaan, että tieto on oikea.
- Tapahtuneesta tiedon saanut tiedottaa ensimmäiseksi rehtoria tai hänen poissa ollessaan apulaisrehtoria/-johtajaa.
  - Ketä/keitä tapaus koskee?
  - Mitä on tapahtunut?
  - Miten kaikki tapahtui?
  - Mitä tapahtumasta tiedetään?
- Rehtori/apulaisrehtori kutsuu kriisiryhmän koolle ja tiedottaa ainoastaan varmat faktat.
- Kriisiryhmä sopii menettelytavoista koululla sekä keskinäisestä työnjaostaan. Kriisissä tilanteet elävät ja kriisin hoitamista koululla johtavan kriisiryhmän on myös tavattava toistuvasti, aluksi esim. kerran päivässä päivittääkseen tilanteen ja toimintasuunnitelman.
- Kriisiryhmä arvioi, millä tasolla (koko koulu, henkilökunta, luokka, yksittäinen opiskelija, huoltajat) psyykkistä tukea tarvitaan.
- Rehtori on yhteydessä mahdollisen uhrin kotiin (koti määrittelee toimintatapoja ja sen, miten ja mitä tapahtuneesta kerrotaan).
- Opettajien ja muun henkilökunnan yhteyshenkilöt tiedottavat opettajia ja muuta henkilökuntaa ja antavat tarkemmat toimintaohjeet.
- Rehtori tiedottaa tai antaa ohjeet opettajille huoltajien tiedottamisesta.
- Opettajat tiedottavat oppilaita ja tarjoavat mahdollisuuden keskustella luokassa tapahtuneesta
- Apuna voi olla tarvittaessa kriisiryhmän jäseniä
- Opiskelijoita ei saa koskaan lähettää kotiin järkyttävän tapahtuman, esim. vakavan onnettomuuden jälkeen, ennen kuin asiasta on puhuttu koulussa
- Aina tulee lisäksi varmistaa, ettei järkyttynyt nuori mene tyhjään kotiin
- Välitön apu opiskelijoille; opiskelijoita ottaa vastaan yksin tai pienissä ryhmissä koulupsykologi, terveydenhoitaja ja koulukuraattori
- Rehtori tai rehtorin ohjeiden mukaan opettaja tiedottaa opiskelijoiden huoltajia
- Kuolemantapauksissa vahtimestari huolehtii suruliputuksesta rehtorin ohjeen mukaisesti
- Rehtori järjestää ensimmäisen päivän päätteeksi yhteisen kokoontumisen henkilökunnalle, samalla suunnitellaan seuraavien päivien toimintaa.

5.2 Toiminta seuraavina päivinä

- Vain rehtori saa antaa tietoja koulun ulkopuolelle esimerkiksi medialle.
- Kriisiryhmä huolehtii tarvittaessa psykologisen kriisi-istunnon järjestämisestä opiskelijoille. Rehtori tai rehtorin valtuuttama kriisiryhmän jäsen huolehtii kriisi-istunnon järjestämisestä henkilökunnalle yhteistyössä joko Kauniaisten kriisiryhmän tai työterveyshuollon kanssa.
- Asian käsittelyä luokissa jatketaan tarpeen mukaan.
- Kriisiryhmä/opettaja järjestävät tarvittaessa vanhempainillan.
- Seuranta:
  - Kriisin vaikutukset voivat jatkua pitkään ja toipuminen on hyvin yksilöllistä. Opettajan on hyvä seurata opiskelijoiden hyvinvointia ja psyykkisen tuen tarvetta jopa kuukausia tapahtuneen jälkeen ja ottaa tarvittaessa yhteyttä opiskelijahuollon asiantuntijoihin.
  - Oppilaiden poissaoloja tulee pitää silmällä. Opettajan tulee ottaa selvää, ketkä oppilaista näkivät onnettomuuden. Oppilaat reagoivat asiaan eri tavoin, osa vasta myöhemmin. Kaikille oppilaille ja erityisesti voimakkaasti reagoiville oppilaille tulee tarjota seurantaa.
  - Jos joku oppilaista on loukkaantunut ja joutuu olemaan pitkään sairaalassa, opettajan tulee pitää yhteyttä sairaalaan ja opiskelijan perheeseen.
  - Jos opiskelija on loukkaantunut pysyvästi, opettajan tulee pitää oppilaasta erityistä huolta tämän palatessa luokka- ja kouluyhteisöön.
- Kriisiryhmä arvioi toimintaansa:
  - Kriisitoiminnan dokumentointi, raportointi ja mahdollinen arkistointi.
  - Pohditaan kriisitoiminnan kehittämistarvetta

6 Toimenpiteet kriisivalmiuden ylläpitämiseksi

6.1 Kriisiryhmä

Koulun kriisiryhmän päätehtävät

- tiedottaminen kriisisuunnitelmasta koko henkilöstölle ja varsinkin uusille työntekijöille
- kriisitilanteen vakavuuden arvioiminen
- oikean tiedon kerääminen ja tiedottaminen
- nopea reagointi tilanteeseen
- lisäavun hakeminen
- tuen tarjoaminen kriisitilanteen kohdanneille henkilökunnan jäsenille
- tuen tarjoaminen niille henkilökunnan jäsenille, jotka kohtaavat oppilaita kriisitilanteissa
- tietyissä tilanteissa suoran tuen tarjoaminen oppilaille ja huoltajille
- ylläpitää osaamistaan kriisitilanteista jatkuvan kouluttautumisen avulla

Kriisiryhmän toiminta

- Kriisiryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa ja tarkastelee ryhmän tilannetta ja toimintavalmiutta
- Ryhmällä on oma pikaviestinryhmä, jossa on myös vapaa-ajalla käytettävät puhelinnumerot, jotta kriisitilanteisiin voidaan reagoida nopeasti
- Ryhmä kootaan akuutissa tilanteessa nopealla aikataululla ja priorisoidaan muiden työtehtävien edelle
- Ryhmä suunnittelee ja toteuttaa henkilöstön perehdytyksen vuosittain
- Ryhmä ohjaa henkilöstöä ja oppilaita kriisejä ennaltaehkäisevään toimintaan

Kriisiryhmän jäsenten työn- ja vastuunjako

Rehtori vastaa toiminnasta akuutissa tilanteessa siihen saakka, kunnes pelastus- tai poliisiviranomainen ottaa vastuun johdosta. Rehtorin ollessa poissa noudatetaan koulun linjausta johtamisjärjestelystä.

Henkilöstön perehdyttäminen, tiedottaminen suunnitelmasta ja toimintavalmiuden harjoittelu.

Henkilökuntaa perehdytetään vuosittain syksyllä yhteissuunnitteluajalla turvallisuuden ja kriisisuunnitelmaan liittyviin asioihin. Kriisiryhmä huolehtii, että suunnitelma on helposti löydettävissä sähköisenä ja painettuna. Akuutti kriisitoimintaohje löytyy laminoituna luokissa sekä sijaiskansioissa. Lisäksi jokaisen henkilökunnan jäsenen on velvollisuus perehtyä koko dokumenttiin vuosittain.

Oppilaiden ja huoltajien sekä yhteistyökumppanien perehdyttäminen

Huoltajia informoidaan suunnitelman olemassaolosta. Oppilaita neuvotaan vuosittain, miten toimitaan kriisitilanteessa ja mistä koulusta tai välituntipihalta löytää aikuisia.

Suunnitelman arvioiminen ja päivittäminen

Opiskeluhuollon ohjausryhmä arvioi ja päivittää suunnitelman vuosittain ja vakavien kriisitilanteen jälkeen. Tarvittaessa päivitystyössä kutsutaan mukaan yhteistyökumppaneita.

6.2 Onnettomuuksien ennaltaehkäisy

Koulussa olevat riskit on syytä kartoittaa lukuvuosittain. Oppilaitoksen henkilökunnan ja oppilaiden tulee ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä ja valvonnalla pyrkiä estämään onnettomuus- ja muut vaaratilanteet.

Ensiapu

- Tiedotetaan lukuvuosittain henkilöstölle ensiapulaukkujen ja toimintaohjeiden sijainti.

Alkusammutus

- Opettajien ja oppilaiden tulee etukäteen tutustua koulun alkusammutusvälineisiin ja niiden käyttöön. Henkilökunnalle ja mahdollisesti osalle oppilaista on annettava alkusammutuskoulutusta.

Vaaralliset aineet

- Vaarallisten aineiden, kuten syttyvien nesteiden, kaasujen ja myrkyllisten aineiden käsittelyssä, käytössä ja säilytyksessä tulee tarkoin noudattaa niistä annettuja määräyksiä ja ohjeita. Paikoissa, joissa näitä aineita säilytetään ja käytetään, on saatavilla käyttöturvallisuustiedotteet. Käytöstä ja varastoinnista vastaavat henkilöt tuntevat kemikaalien käyttöön ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät myös onnettomuus- ja muissa vaaratilanteissa.

Yleinen järjestys

- Rakennuksen kaikki tilat tulee pitää järjestyksessä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei poistumisteitä tukita ylimääräisellä tavaralla. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota teknisen työn tilojen (maalaukset, purunpoisto, jätteet), laboratorioden ja varastojen järjestykseen ja siivoukseen.

Tupakointi

- Tupakointi on lailla kielletty sekä koulun sisätiloissa että ulkoalueilla.

Tuhopoltojen ennaltaehkäisy

- Tarkastuksissa ja riskikartoituksessa todettujen puutteiden korjaaminen, tilojen lukitseminen, kulun rajoitus, valvonnan parantaminen

7 Kriisiviestintäohje

7.1 Kriisiviestintä

Viestintä on osa kriisin johtamista.

Kriisistä ilmoitetaan viipymättä esimiehelle sekä toimialan/kaupungin johdolle ja tarvittaessa myös suoraan hätänumeroon 112.

Viestintävastuu on aina kriisitilanteen johdolla, oppilaitoksessa rehtorilla. Kriisin hoito menee aina muiden työtehtävien edelle.

Kriisin tapahtuessa:

- Ilmoita aina poikkeavasta tilanteesta välittömästi esimiehelle ja tarvittaessa suoraan hätänumeroon 112
- Viesti aina, kun uutta olennaista tietoa ilmenee
- Hälytä apuun riittävästi resursseja
- Esihenkilö/johto tiedottaa viestinnälle
- Kriisijohto vastaa viestinnästä ja eri osapuolten rooleista julkisuudessa
- Kriisijohto selvittää, keitä kaikkia kriisi koskee ja organisoii viestinnän sen mukaisesti
- Kriisijohto varmistaa, että käytössä on yhteinen, ajantasainen tilannekuva, joka ymmärretään samalla tavalla koko kriisiorganisaatiossa
- Kirjaa toimenpiteet ja päätökset asianmukaisesti

Kriisiviestinnän tavoitteet ovat...

- huolehtia ihmisten turvallisuudesta
- varmistaa toimintaedellytykset
- tukea johtamista
- välittää oikea kuva tilanteesta
- puolustaa mainetta ja ylläpitää luottamusta

Viestinnällä vastataan lisääntyneeseen tiedontarpeeseen ja estetään lisävahinkojen syntymistä.

Kriisiviestinnän tulee olla...

- luotettavaa
- nopeaa
- avointa

- palveluhenkistä
- vuorovaikutteista, myös kysymyksiin on vastattava

Yleisperiaate on, että toimintaa johtava viranomainen vastaa viestinnän sisällöstä ja muut viranomaiset tukevat viestintävastuussa olevaa.

Onnettomuustilanteissa tiedotusvastuu on pelastustoimintaa johtavalla pelastusviranomaisella ja tutkintaa koskevilla asioilla poliisilla. Kuolemantapauksissa omaisille tiedottamisesta huolehtii pääsääntöisesti poliisi.

Viranomaisyhteistyö käytännössä:

- Huolehdi tiedonkulusta viranomaisten välillä
- Sovi viranomaisten yhteisistä tiedotustoimenpiteistä
- Lähetä tiedotteet tiedoksi kaikille toiminnassa mukana oleville viranomaisille
- Pelastuslaitos tiedottaa pelastustoiminnasta
- Poliisi tiedottaa tutkinnasta ja uhrien henkilöllisyydestä

7.2 Viestintä ja media

Tilanteesta riippuen mediaan on yhteydessä rehtori tai kaupungin johto. Ensimmäinen tiedote tai tiedotustilaisuus järjestetään mahdollisimman pian. Tällöin voidaan tiedottaa jo ennen toimenpiteisiin ryhtymistä, että valmistelu on aloitettu. Tämä antaa aikaa kerätä faktoja ja tehdä päätöksiä, joista tiedotetaan seuraavassa vaiheessa.

Mikäli kriisiä hoitaa pelastuslaitos, saa media ensimmäisen tiedon tapahtuneesta jo samaan aikaan kuin valvomokin ja täydentävää tietoa välittömästi tilannekuvan selkiinnyttyä suoraan pelastuslaitokselta. Tilanne on haastava, koska toimittajien tiedustelut saattavat alkaa välittömästi. Medialle lisätietoja ja kommentteja antava henkilö on nimettävä mahdollisimman pian.

Mediatiedotteet tehdään tarvittaessa yhteistyössä pelastuslaitoksen ja poliisin kanssa.

Kun annat haastattelua medialle...

- Kerro vain tosiasioita. Jos jostakin asiasta ei ole tietoa, totea tämä. Älä spekuloi!
- Pidä sanomat ja viestit yksiselitteisinä
- Varo ylimielisyyttä, älä vähättele
- Ole empaattinen, kunnioita yksilöä

Kriisiviestintä tarvitsee julkisuudessa kasvot. Johdon onnistunut esiintyminen mediassa ja eri tilanteissa auttaa yleisöä käsittelemään traumaattisia kokemuksia ja antaa kasvot yhteiselle surulle ja muille tunteille. Kriisitilanteessa esiintyminen on vaativaa, siksi tilanteita on harjoiteltava säännöllisesti.

Kriisitilanteessa internet-sivuston merkitys viestintävälineenä korostuu. Sivustolla julkaistaan kaikki kriisiin liittyvät tiedotteet ja toimintaohjeet sekä kerrotaan, mistä saa lisätietoja ja apua.

Sisäinen viestintä ja tiedonkulku

Tieto kriisitilanteesta toimitetaan avainhenkilöille puhelimitse tai tekstiviestinä ja varmistetaan, että tieto on vastaanotettu. Tärkeää on informoida myös puhelinvaihte ja ne henkilöt, joille kyselyt yleensä ohjautuvat. Työyhteisökohtaiseen tiedottamiseen voidaan käyttää sähköpostia. Jos puhelinyhteydet eivät toimi, käytetään lähettejä.

Myös tilanteen päättymisestä tiedotetaan.

Kriisin jälkeen arvioidaan ja kehitetään toimintaa.

- Arvioidaan, miten tilanne kokonaisuudessaan hoidettiin
- Arvioidaan viestinnän toimivuus ja ongelmakohdat
- Arvioidaan päätökset ja toimeenpano
- Tehdään johtopäätökset ja suunnitellaan sekä toteutetaan parannusehdotukset

Liitteestä 1 löytyy ohjeita mediatiedotteen laatimiseen ja tiedotustilaisuuden järjestämiseen.

8 Toimintamalleja kriisitilanteisiin

Yksiköiden pelastussuunnitelmissa on tieto johtamisjärjestelystä kriisitilanteissa, jos rehtori ja/tai apulaisrehtori on poissa.

8.1 Tulipalo

- PELASTA välittömässä vaarassa olevat.
- SULJE ovet estääksesi savun ja palon leviämisen. Mahdollisuuksien mukaan pysäytä ilmastointi.
- HÄLYTÄ palokunta soittamalla turvallisesta paikasta 112. Soita vaikka olisit sammuttanut palon.
- SAMMUTA, jos palo on pieni eikä savua ole.
- VAROITA niitä, jotka eivät ole välittömässä vaarassa.
- TIEDOTA rehtoria.
- OPASTA tai järjestä opastus ja esteetön pääsy pelastusyksikölle kohteeseen (HUOM! Ensimmäinen paloauto ei ole välttämättä viimeinen) sekä kerro välittömästi pelastusviranomaisille, onko ihmisiä vaarassa ja jo suoritetuista toimenpiteistä.
- VARMISTA, että kaikki ovat päässeet kokoontumispaikalle. Odota rehtorin tai palopäällikön ohjeita ennen seuraavia toimenpiteitä.

8.1.1 Poistuminen rakennuksesta

Oppilaat toimivat opettajien johdolla. Oppilaat, opettajat ja koulun muu henkilökunta poistuvat koulurakennuksesta lähintä poistumistietä käyttäen kuitenkin varmistaen suunnan olevan aina vaarasta pois. Palo-ovet pidetään suljettuina. Jos tulipalo tai jokin muu vaaratilanne estää poistumisen käytävän tai eteisaulan kautta, tulee luokkien ovet pitää suljettuna ja luokista poistutaan ikkunoiden kautta. Äärimmäisessä hätätilanteessa ikkunat rikotaan esimerkiksi tuolilla. Tällöin poistuessa on varottava lasinsiruja. Luokkien seinillä on koulukeskuksen poistumiskartta, josta selviää kaikki poistumistiet.

Opettajien tulee laskea oppilaat sekä ennen poistumista, että poistumisen jälkeen kokoontumispaikalla, jotta saadaan varmuus siitä, ettei ketään ole jäänyt rakennukseen. Kokoontumispaikalle mennään ryhmittäin parijonoon. Oppilaiden, opettajien ja muun henkilökunnan tulee kokoontua kokoontumispaikalle, josta EI SAA poistua ennen lisäohjeiden saamista ja oppilaiden määrän tarkistamista.

Pelastautumista onnettomuus- ja vaaratilanteissa harjoitellaan säännöllisesti kaikkien koulussa työskentelevien kanssa

8.2 Säteilyvaara tai muu suuronnettomuuden uhka

Säteilyvaaran tai muun suuronnettomuuden uhatessa annetaan yleinen vaaramerkki. Yleinen vaaramerkki tarkoittaa väestöä uhkaavaa välitöntä vaaraa. Yleinen vaaramerkki on yhtäjaksoisesti nouseva ja laskeva äänimerkki tai viranomaisen kuuluttama varoitus. Vaara ohi -merkki on yhtämittainen, tasainen äänimerkki. Se on ilmoitus siitä, että uhka tai vaara on ohi.

Kun kuulet yleisen vaaramerkin, toimi näin:

- Ohjaa oppilaat sisälle ja sulje (tai pyydä vahtimestaria sulkemaan) rakennuksen ilmanvaihto. Oppilaat opettajien johdolla tiivistävät ovet ja ikkunat teipillä. Muu henkilökunta huolehtii yleisten tilojen tiivistämisestä.
- Toimitaan viranomaisten ohjeiden mukaisesti.
- Vältä matkapuhelimen käyttöä, jotta matkapuhelinverkko ei kuormitu turhaan.
- Jos säteilyvaarasta saadaan varoitus niin paljon ennen laskeumaa (n. 2 h), että ehditään kotiutua, voidaan suojautua kotiin. Turvallisuusjohtaja huolehtii kotiuttamisesta ja varmistavat, että kaikki lähtevät ehtivät suojautua ajoissa. Ne, jotka eivät ehdi kotiutua, on suojattava koulun sisälle ja pyrittävä ilmoittamaan omaisille henkilöiden olevan suojassa.

8.2.1 Ohje väestönsuojaan siirtymisestä

Väestönsuojaan siirtymisen tarpeesta annetaan tieto yleisellä vaaramerkillä ja vaaratiedotteella, joka luetaan radiokanavilla, näytetään televisiokanavilla ja lähetetään 112-mobiilisovelluksella. Päätöksen väestönsuojaan siirtymisestä antaa aina viranomainen. Väestönsuojat on saatettava käyttökuntoon viimeistään 72 tunnin kuluessa.

Kauniaisten väestönsuoja (1500 hlöä) sijaitsee Palloiluhallissa (Oppilaskodintie 11 ja Asematie 23).

Kouluilla voi olla myös omia väestönsuojia.

8.3 Onnettomuus tai sen uhka koulun ulkopuolella

- rehtori ottaa selville tosiasiat
- tarvittaessa rehtori ottaa yhteyttä muihin viranomaisiin
- rehtori informoi muun henkilökunnan
- rehtori kutsuu tarvittaessa koulun kriisiryhmän koolle ja kriisiryhmä sopii mahdollisten toimenpiteiden toteuttamisesta
- keskustelu luokissa

- rehtori tiedottaa tarvittaessa koteihin tapahtuneesta ja mahdollisista reaktioista

8.4 Pommiuhka

Pommiuhkauksen vastaanottaja:

- Ota jokainen uhkaus vakavasti
- Pyri pitkittämään puhelua mahdollisimman pitkään
- Kirjaa samalla muistiinpanoja
- Kuuntele tarkkaan - yritä saada joku soittamaan poliisille toisesta puhelimesta
- Puhelun jälkeen tarkista, että poliisille on soitettu ja rehtoria on informoitu
- Noudata poliisin ja rehtorin ohjeita jatkotoimenpiteistä
- Oppilaat ja työntekijät ohjataan ulos koulurakennuksesta.

8.5 Väkivaltatilanne koulussa

8.5.1 Väkivaltaisen oppilaan kohtaaminen

- Toimi - älä poistu tilanteesta, jollei sinulla ole hengenvaaraa.
- Kehota lopettamaan väkivalta, puhu rauhallisesti, tarvittaessa ohjaa muut tilanteesta pois. Huuda apua ja/tai pyydä läsnäolijoita hakemaan apua, tarpeen vaatiessa soitto hätänumeroon (poliisi)
- Estä väkivallan jatkuminen mahdollisuuksiesi mukaan.
- Tiedota rehtoria.
- Varmista terveydenhoitajan tai lääkärin kontakti tilanteessa itsensä satuttaneille.
- Rehtori ottaa yhteyttä osallisten huoltajiin.
- Rehtori kokoaa kriisiryhmän, joka järjestää kriisiapua tarvittaessa.
- Tilanteessa mukana olleet aikuiset kirjaavat tapahtumat ja tekevät lastensuojeluilmoituksen (<https://www.luvn.fi/fi/palvelut/perhekeskus/lastensuojelu>).

8.5.2 Väkivaltainen ulkopuolinen henkilö koulussa

- Suojaa oppilaat esimerkiksi lukitsemalla ovi tai ohjaamalla heidät turvalliseen tilaan. Sulje luokan ikkunoiden sälekaihtimet/verhot tai tee muu näkösuoja.

- Ota yhteys poliisiin
- Tiedota rehtoria, joka tiedottaa muita
- Keskusradiosta kuulutetaan: "Sisälle suojautuminen, kaikki luokkiin"
- Noudata sisälle suojautumisen ohjeita (8.6)

8.6 Sisälle suojautuminen luokkiin tai muihin tiloihin

- Viesti tilanteesta välittömästi esim. kuuluttamalla tai huutamalla: "Sisälle suojautuminen, kaikki luokkiin" - suojaa /ohjaa opiskelijat pois tilanteesta
- Tilan ovi lukitaan niin, ettei sitä saa auki ulkokautta.
- Suojautumisen tehostamiseksi voi oven eteen siirtää raskaita kalusteita.
- Ikkunat suljetaan ja sälekaihtimet suljetaan tai verhot vedetään ikkunoiden eteen.
- Tilassa tulee sijoittua siten, ettei ovelta tai muuta ulkokautta ole välitöntä näköyhteyttä suojautumispaikkaan (esimerkiksi oven puoleiselle seinustalle kauimmaiseen nurkkaan).
- Tarpeetonta liikkumista ja ääntelyä tulee välttää. Matkapuhelimet on laitettava äännettömäksi. Lattialle istuminen ja mahdollisimman matalana pysyminen on suositeltavaa.
- Jos on mahdollista, että tilanteesta ei ole ilmoitettu viranomaisille, on soitettava numeroon 112, jos se on turvallisesti mahdollista. Hätänumerosta saa tarvittaessa myös ohjeita tai lisätietoja.
- Tilasta saa poistua vasta välittömän vaaran uhatessa tai kun vaara on todistettavasti ohi! Jonkun pyrkiessä luokkaan ovea ei avata, ellei ole täyttä varmuutta pyrkijän henkilöllisyydestä.

8.7 Muu onnettomuus koulussa

- Arvioi tilanne
- Aloita ensiapu ja ohjeista opiskelijat pois onnettomuuspaikalta
- Hälytä ambulanssi ja pyydä muita aikuisia avuksi, soita 112
- Koulun aikuinen ohjaa silminnäkijät sivummalle ja pitää heistä huolta
- Tieto rehtorille
- Tieto henkilökunnalle / terveydenhoitajalle tai terveyskeskukseen tarvittaessa
- Ilmoitus onnettomuuden uhri(e)n huoltajille tapahtuneesta
- Rehtori kutsuu kriisiryhmän koolle mahdollisimman pian
- Järkyttyneet opiskelijat ohjataan kotiin vain aikuisen mukana

- Rehtori tai hänen valtuuttamansa henkilö ilmoittaa tapahtuneesta muille huoltajille mahdollisimman pian, mutta onnettomuuden seurauksia ei kerrota tarkemmin
- Kriisi-istunto henkilökunnan kanssa
- Opettaja käsittelee asiaa luokissa kriisiryhmän ohjeiden mukaan, opiskeluhuollon tuki sitä tarvitseville
- Oppilaiden seuranta
- Rehtori tai tilanteessa mukana ollut aikuinen dokumentoi tapahtumat
- Rehtori arkistoi dokumentin

8.8 Toiminta sähkökatkotilanteessa

Sähkön katketessa:

- Tarkastetaan, ettei ole sattunut tapaturmia ja vahinkoja.
- Rehtori pyrkii selvittämään sähkönjakoyhtiöstä, jatkuuko katkos vielä pitkään.
- Käytetään tarvittaessa käsivalaisimia, turvavalistus toimii ainakin noin puoli tuntia.
- Turvallisuusjohtajat huolehtivat tarvittaessa rakennuksesta poistumisesta, mikäli se on välttämätöntä.
- Pitkän sähkökatkoksen ajaksi on rakennukseen mahdollisesti järjestettävä myös tilapäislämmittimiä, esimerkiksi lämpöpuhaltimia. Tilapäislämmittimiä ja – sähköasennuksia on valvottava sähkökatkon aikana, koska niistä voi aiheutua palovaaraa.
- Sähkön palatessa kytketään virrat ja laitteet päälle ja tarkistetaan niiden toiminta. Huolehditaan mahdollisista korjauksista.

8.9 Toiminta vuotovahinkotilanteessa

Vuodon havaitsija:

- Pyri katkaisemaan vuoto sulkemalla venttiili tai hana
- Tee tarvittaessa hätäilmoitus numeroon 112, jos ihmisiä on vaarassa tai loukkaantunut tai jos kyseessä on vaarallinen aine
- Käynnistä sisäinen hälytys
- Mikäli et saa vuotoa loppumaan, pyri rajoittamaan sitä ja aloita vaarassa olevien tavaroiden siirtäminen tai suojaaminen
- Suoritetaan kiinteistöhoitajan, turvallisuusjohtajien ja kaiken henkilökunnan hälytys

Kiinteistöhoitaja:

- Katkaisee vuotavasta tilasta sähköt
- Pyrkii eristämään vuotokohdan verkosta sulkemalla linjasulut
- Pysäyttää vuotavan laitteen tai järjestelmän
- Pyrkii korjaamaan rikkoontuneen laitteen tai sen osan.

Muu henkilökunta

- Suojaa vaarassa olevat tavarat tai poistaa ne vaara-alueelta
- Suojaa kohteet ja laitteet kastumiselta peittämällä ja nostamalla ne korokkeille
- Aloittaa vuotavan aineen poistamisen johtamalla sen viemäreihin tai keräämällä sitä astioihin.

Turvallisuusjohtaja

- Ilmoittaa vahingosta vakuutusyhtiöön
- Käynnistää jälkivahinkojen torjunnan, hankkii siihen tarvittavan kaluston ja henkilöt
- Johtaa torjuntatoimia
- Huolehtii rikkoontuneen järjestelmän tai laitteen korjaamisesta.
- Kun vuoto on saatu loppumaan, aloitetaan rakenteiden ja materiaalien kuivaaminen.
- Kun vakuutusyhtiön henkilöstö saapuu, he ottavat johtovastuun jälkivahinkojen torjunnasta
- Jännitettä ei saa kytkeä kastuneisiin laitteisiin, ennen kuin ne on kuivattu, huollettu ja tarkastettu.

8.10 Toiminta murtotapauksessa

- Murron havaittuasi Ilmoita tapahtuneesta turvallisuusvastaavalle, rehtoreille tai vahtimestarille
- Rehtori tai turvallisuusvastaava ilmoittaa tapahtuneesta poliisille numeroon 112.
- Rehtori ilmoittaa tapahtuneesta myös vakuutusyhtiölle
- Älä koske murtautujien jättämiin välineisiin
- Älä siivoa murron jälkiä ennen kuin saat siihen poliisilta luvan.
- Turvallisuusvastaava tai rehtori kirjaavat tapahtumaan liittyvät havainnot:

- Kuka havaitsi murron;

- Milloin murto havaittiin;
- Paikalla todetut henkilöt;
- Mahdolliset todistajat / havainnon tekijät;
- Paikalla todetut ajoneuvot tai omituinen liikehdintä;
- Paikalla todetut tapahtumaan liittyvät jäljet tai jätökset.
- Poliisin saapuessa turvallisuusvastaava tai rehtori raportoi tapahtuneesta ja luovuttaa kerätyt tiedot.

8.11 Toiminta kunnallisen vesihuollon häiriötilanteessa

Vedentulo voi katketa vesijohtoverkon häiriön vuoksi tai veden laadussa voi olla vikaa. Tällaiseenkin tilanteeseen on varauduttava ja etukäteen mietittävä toimenpiteet häiriötilanteen aiheuttamien vahinkojen pienentämiseksi. Mikäli kyseessä on etukäteen tiedossa oleva katkos vedenjakelussa, on vettä varattava kannellisiin astioihin katkoksen ilmoitetuksi kestoajaksi riittävä määrä. Turvallisuusjohtaja ilmoittaa tällaisesta häiriöstä etukäteen ja jokainen huolehtii tarvitsemansa veden varaamisesta.

Vedentulon katketessa yhtäkkiä tai vedenottamon saastuessa:

- Turvallisuusjohtaja varmistaa yhdessä kiinteistön hoitajan kanssa, että onko vika yleisessä vesijohtoverkossa, vai koulukeskuksen omassa verkossa.
- Saastumistilanteessa varmistetaan saastumisilmoituksen paikkansapitävyys.
- Veden laadun poiketessa sallitusta estetään veden nauttiminen
- Mikäli katkos kestää päiviä, neuvotellaan vesilaitoksen kanssa veden toimittamisesta.

8.12 Koulujen toiminta poikkeusoloissa

Koulu jatkaa toimintaansa myös poikkeusoloissa, mikäli toisin ei säädetä. Poikkeusoloissa osa henkilökunnasta siirtyy maanpuolustuksen- tai väestönsuojelun tehtäviin. Tämän seurauksena henkilökuntaa joudutaan organisoimaan uudelleen. Henkilökunta pyritään varaamaan koulun tehtäviin ja hakemaan heille vapautus aseellisesta palveluksesta. Tämä tehdään kaupungissa keskitetysti yleensä kahden vuoden välein. Sivistystoimenjohtaja kokoaa koulujen esitykset ja toimittaa ne eteenpäin.

Onnettomuuksissa tms. ja poikkeusoloissa voidaan joutua evakuoimaan tai vastaanottamaan ihmisiä. Tällöin myös oppilaitoksen tiloja saatetaan tarvita evakuoinnin suorituspaikkoina ja tilapäisesti ihmisten majoitukseen. Koulun henkilökunta osallistuu tällöin evakuoinnin tehtäviin koulullaan. Poikkeusolojen aikana koulujen turvallisuusorganisaatiot jatkavat toimintaansa. Sivistystoimi perustaa Kauniaisten suojelulohkon johtokeskuksen. Poikkeusolojen uhatessa tai niiden astuessa voimaan on tärkeää nopeasti nostaa omatoimisen varautumisen valmiutta.

8.13 Oppilaan kuolema

Oppilaan kuolemantapauksessa kunnioitetaan aina omaisten toiveita tapauksen käsittelyssä. Kuolemaa ja sen aiheuttamaa surua käsitellään kuolleen opiskelijan luokan/ryhmän kanssa opettajan/kriisiryhmän jäsenen johdolla. Opettaja saa tarvittaessa tukea asian käsittelyssä luokan kanssa. Kuolemasta on lupa kertoa oppilaille, kuolintavasta ei. Oppilaita autetaan purkamaan ajatuksiaan ja tunteitaan ja heille kerrotaan mahdollisista surureaktioista. Muiden luokkien/ryhmien opettajat kertovat asiasta omille oppilailleen. Myös opettajat tarvitsevat tukea ja työntekijöille ja oppilaille tai opiskelijoille voidaan tarvittaessa järjestää psykologinen jälkipuinti (debriefing), jonka toteuttaa ulkopuolinen asiantuntija, esimerkiksi kunnan kriisiryhmän jäsenet.

Koulussa voidaan järjestää muistotilaisuus, jonne voidaan kutsua kuolleen oppilaan ja hänen luokkansa/ryhmänsä huoltajat. Lisäksi voidaan järjestää erilaisia surun käsittelyä helpottavia rituaaleja.

Mikäli kuolema tapahtuu loman aikana, koulussa voidaan järjestää jälkikäteen muistotilaisuus. Kaikissa tapauksissa opettajien on syytä seurata oppilaiden toipumista ja mahdollista tuen tarvetta. Koulun kriisiryhmä on valmiudessa auttamaan asianosaisia surun käsittelyssä.

- oppilaan kuolemasta ilmoittaa aina perheelle poliisi, lääkäri tai pappi
- tiedon saanut henkilökunnan jäsen informoi rehtoria
- rehtori tiedottaa henkilökuntaa ja kutsuu kriisiryhmän koolle
- kriisiryhmä sopii, kuka on perheen kontaktihenkilö
- perheen toivomuksia koteihin tiedottamisesta noudatetaan
- keskustelu luokissa opiskelijoiden ikätason mukaisesti. Ensimmäisenä päivänä voidaan puhua vain siitä, mitä tiedetään ja mitä siinä tilanteessa ajatteleme.
- tärkeää on pysytellä faktatiedoissa (huhut seis). Voidaan todeta, että emme tiedä tässä tilanteessa enempää
- saman ikäisen nuoren menehtyminen koskettaa myös niinkin, että sama voisi tapahtua itsellekin. Opiskelijat voivat purkaa ajatuksiaan, esim. mistä sait tietää tapahtuneesta, koska viimeksi olit menehtyneen koulutoverin kanssa tekemisissä, mitä teitte yhdessä eli mitä tiedät, tunnet, mitä ajattelet (pieniä asioita)
- myöhemmin voidaan purkaa ajatuksia (esim. luokkakaverin kyseessä ollen esim. piirtämällä, laulamalla, jäähyväiskirjeen kirjoittaminen)
- kotien tiedottaminen, niin että kaikki voivat mennä turvallisesti kotiin
- surun käsittelyä helpottavia rituaaleja: esimerkiksi surutilaisuuden järjestäminen ja muistaminen, opiskelijan pulpetti pidetään tyhjänä (kynttilä, kukka, kuva siihen), hiljainen hetki, suruliputus, surupöytä luokassa tai koulun yhteisissä tiloissa seuraavien päivien ajan huoltajien toiveiden mukaan
- sovitaan perheen kanssa surunvalittelukäynnistä kotiin ja osallistumisesta hautajaisiin
- opiskelijoiden seuranta mahdollisen ulkopuolisen avun tarpeen vuoksi, kotiluokassa tehostetusti

- henkilökunnalle mahdollisuus jälkipuintiin, myös oppilaille tarvittaessa

Liitteessä 2 on neuvoja käsittelyyn nuoruusikäisen kohdatessa traumaattisen tapahtuman.

8.14 Opettajan tai koulun muuhun henkilökuntaan kuuluvan kuolema

Rehtori on yhteydessä kuolleen omaisiin. Rehtori tai kriisityöryhmän jäsen kertoo kuolleen opettajan luokalle ja heidän huoltajilleen tapahtuneesta. Omaisten toivomuksia on syytä kuulla asian käsittelyssä. Muille luokille asiasta kertoo oma opettaja tai joku kriisiryhmän jäsenistä. Koulussa pidetään muistotilaisuus. Koulu lähettää omaisille adressin tai kukkia. Koulun rehtori sopii omaisten kanssa koulun työntekijöiden ja opiskelijoiden mahdollisesta osallistumisesta hautajaisiin. Kuolleen työntekijän työtovereille (ja tarvittaessa oppilaille) voidaan järjestää ryhmämuotoinen kriisi-istunto, jonka toteuttaa ulkopuolinen asiantuntija, esimerkiksi kunnan kriisiryhmän jäsenet.

- rehtori kutsuu koolle kriisiryhmän
- rehtori informoi henkilökuntaa
- oppilaita informoidaan yhteisesti salissa, hiljainen hetki
- lippu salkoon sillä aikaa, kun ollaan salissa
- kriisiryhmä hankkii tarvittaessa henkilökunnalle apua työterveyshuollosta
- jälkipuinti henkilökunnalle
- keskustelut luokissa
- muistaminen
- hautajaiset
- oppilaiden seuranta

8.15 Oppilaan lähiomaisen kuolema

- tieto rehtorille, joka tiedottaa kriisiryhmää
- oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa sovitaan, mitä asiasta kerrotaan muulle luokalle
- tieto oppilasta opettaville opettajille
- osanotto oppilaan suruun esim. kortilla, piirustuksilla
- opettaja valmistelee oppilaat vastaanottamaan kyseisen oppilaan tämän tullessa kouluun
- opiskeluhuollon tuki oppilaalle tarvittaessa
- oppilaan seuranta

8.16 Itsemurhauhka tai –yritys koulupäivän aikana

Itsemurhauhkaan tai itsemurhapuheisiin on suhtauduttava vakavasti. Jos itsemurha-aikeita epäillään, oppilaalta kysytään suoraan, onko hän ajatellut itsemurhaa. Jos vastaus on myöntävä, häneltä kysytään, onko hänellä suunnitelma sen toteuttamiseksi. Itsemurha-aikeesta kysyminen antaa nuorelle mahdollisuuden puhua asiasta ja helpottaa pahaa oloa.

Vaikka nuori kieltäisi kertomasta asiasta muille, itsemurha-aikeista tulee kertoa huoltajille sekä opiskeluhuollon työntekijälle. On varmistettava, että oppilas saa ammattiapua.

Vaitiolovelvollisuus ei päde, kun kyseessä on kuolemanvaara!

Usein nuoren ystävät huomaavat ensimmäisenä itsemurhavaaran. Siksi nuorille olisi hyvä kertoa, että itsemurhauhkailuista tulee aina kertoa aina jollekin aikuiselle, vaikka ystävä vannottaisi olemaan kertomatta.

Itsemurhavaara on olemassa, jos oppilas

- tekee itsemurhayrityksen
- puhuu ja uhkailee asialla
- antaa pois tärkeitä tavaroitaan
- on konkreettinen suunnitelma itsemurhasta
- kuolemaan liittyvät ajatukset mielessä useimmiten
- tuntee jonkun, joka on tehnyt itsemurhan
- identifioituu itsemurhaan tehneeseen, esim. johonkin idoliin
- suvussa väkivaltainen kuolema tai itsemurha
- hyvin huono impulssikontrolli
- ei näe ratkaisua ongelmiinsa, ei ota vastaan apua
- vakava masennustila

Kun oppilas puhuu itsemurhasta:

- ota asia vakavasti
- puhu oppilaan kanssa
- älä jätä oppilasta yksin
- tarjoudu pohtimaan yhdessä ongelmaa, älä yritä ratkaista sitä; kuuntele, älä vähättele tai tuomitse
- ota yhteys huoltajiin, rehtoriin ja opiskeluhuollon henkilöstöön (lääkäri, terveydenhoitaja, psykologi), joka arvioi oppilaan välittömän avun tarpeen ja päättää jatkotoimenpiteistä ja seurannasta. Vaitiolovelvollisuus ei päde, kun kyseessä on kuolemanvaara

- älä jää yksin: käy tapahtunut läpi opiskeluhuollon tai työterveyshuollon toimijan kanssa

Kun oppilas yrittää itsemurhaa:

- Hätäensiapu, 112
- Tieto rehtorille. Rehtori tiedottaa kriisiryhmää, joka kokoontuu ja sopii, kuka on perheen kontaktihenkilö
- Rehtori tiedottaa henkilökuntaa: perheen kanssa on sovittu, mitä ja kenelle kerrotaan
- Silminnäkijöiden koteihin ollaan yhteydessä, kriisiryhmä sopii, kuka kotiin on yhteydessä ja mitä kerrotaan (huomioi yksityisyydensuoja)
- Kriisiryhmä järjestää erityistä tukea ja seuranta mahdollisille silminnäkijöille ja lähimmille ystäville
- Lastensuojeluilmoitus (sen tekee henkilö, joka tilanteeseen tulee ensimmäisenä)
- Oppilaiden seuranta

Liitteessä 3 on tietoa mielenterveyden ongelmista.

8.17 Itsemurha

Koulun rehtori sopii kuolleen lapsen huoltajien kanssa koulun toimenpiteistä ja hautajaisiin osallistumisesta, huoltajien toivomuksia kunnioittaen kaikissa vaiheissa. Tieto itsemurhasta annetaan ensin koulun työntekijöille, jotka sopivat yhdessä kriisiryhmän kanssa, mitä ja miten oppilaille kerrotaan asiasta. Asiallisella informaatiolla ja psyykkisellä tuella ehkäistään uusia itsemurhatapauksia. Opettaja ja joku kriisiryhmän jäsenistä käsittelevät asiaa kuolleen nuoren luokan/ryhmän kanssa. Muiden luokkien/ryhmien opettajat (tai joku kriisiryhmän jäsenistä) käsittelevät asiaa omien oppilaidensa kanssa.

Jos itsemurha tapahtuu koulupäivän aikana, huolehditaan siitä, etteivät oppilaat pääse tapahtumapaikalle. Kutsutaan ambulanssi, poliisi ja koulun kriisiryhmä. Suruviestin kotiin vie poliisi, lääkäri tai pappi. Tämän jälkeen koulun rehtori on yhteydessä kotiin.

Kuolleen ystäville ja luokalle tai ryhmälle on syytä järjestää jälkipuintilaisuus. Myös opettajille on hyvä järjestää oma jälkipuintilaisuus. Muistotilaisuus, rituaalit, omaisten muistaminen ja hautajaisiin osallistuminen toteutetaan kuten yleensä kuolemantapausten yhteydessä. Mikäli itsemurha on tapahtunut loman aikana, järjestetään jälkepäin muistotilaisuus.

Itsemurhaa on aina syytä käsitellä oppilaiden kanssa. Erityisesti nuoren itsemurhalla on havaittu olevan mallivaikutusta muihin nuoriin – itsemurhan käsittely koulu yhteisössä on tärkeää, koska itsemurha saattaa siis toimia ongelmanratkaisumallina muille. Ensisijaisen tärkeää on korostaa sitä, ettei kenenkään tarvitse jäädä ongelmiansa kanssa yksin vaan apua on saatavilla. Nuoren itsemurhan jälkeen on tärkeä seurata tilannetta. Osa oppilaista (myös opettajista) voi muutamien kuukausien ajan itsemurhan jälkeinkin tarvita tukitoimia, esimerkiksi asiantuntijan vetämiä yksilö- tai ryhmäkeskusteluja. Itsemurhan mallivaikutuksen vuoksi myös lähikoulujen rehtoreita olisi hyvä informoida nuoren tekemästä itsemurhasta.

Kriisityö on henkisesti raskasta työtä. Siksi on tärkeä muistaa, että myös auttajat tarvitsevat tukea. Opettajat tarvitsevat tukea osatakseen auttaa surevia oppilaita. Kriisiryhmän jäsenet tarvitsevat konsultaatioapua, koulutusta ja mahdollisuutta psyykkiseen jälkipuintiin.

- Hätäensiapu, 112
- Tieto rehtorille. Rehtori tiedottaa kriisiryhmää, joka kokoontuu ja sopii, kuka on perheen kontaktihenkilö
- Rehtori tiedottaa henkilökuntaa: perheen kanssa sovitaan, mitä kerrotaan
- Tieto oppilaille: perheen kanssa sovitaan, mitä kerrotaan
- Silminnäkijöiden koteihin olla yhteydessä, kriisiryhmä sopii, kuka kotiin on yhteydessä
- Tiedote mahdollisista tiedon aiheuttamista reaktioista ainakin oman luokan / ryhmän koteihin
- Kriisiryhmä järjestää erityistä tukea ja seurantaa mahdollisille silminnäkijöille ja lähimmille ystäville
- Työterveyshuollon järjestämä kriisi-istunto henkilökunnalle
- Keskustelut luokissa
- Muistaminen koulussa ja luokassa
- Oppilaiden seuranta

8.18 Vakava sairaus

- sovi huoltajan kanssa, mitä kerrotaan oppilaille ja henkilökunnalle
- oppilaan omaa toivetta tiedottamisesta kunnioitettava
- keskustellaan aiheesta kodin kanssa sovitusti luokan oppilaiden kanssa
- oppilaiden seuranta
- opiskeluhuollon tuki koulun oppilaille tarvittaessa
- terveydenhoitaja antaa toimintaohjeet sairauskohtausten varalta

8.19 Epäily oppilaaseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta

- Jos tilanne on akuutti, soita hätäkeskukseen 112 (esimerkiksi jotain on tapahtunut koulun lähetyvillä)
- Nuoren kanssa keskustellessa on tärkeää kuunnella, mutta kysymykset eivät saa ohjailla nuorta millään tavoin

- Kirjaa mahdollisimman pian muistiin saamasi tiedot mahdollisimman sanatarkasti tai huolen heräämisen syyt. Säilytä mahdolliset piirustukset/kirjoitukset aiheeseen liittyen.
- Konsultoi tiedon saatua tai huolen herättyä opiskeluhuoltohenkilöstöä. Poliisin väkivaltarikosyksikkö/ lasten ja nuorten osaamiskeskus ja lastensuojelu antavat jatko-ohjeita.
- HUS Oikeuspsykologiset konsultaatiot lastenpsykiatriassa, klo 12-13 arkisin 050 428 7888.
- Epäily lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä: tehdään lastensuojeluilmoitus sekä ilmoitus poliisille yhteistyössä opiskeluhuoltohenkilöstön jäsenen kanssa
- Jos kyse on internetissä tapahtuneesta rikoksesta, konsultoi tiedon saatua opiskeluhuoltohenkilöstöä
- Kotiin ei saa ilmoittaa, jos epäilty tekijä on huoltaja tai kodissa asuva henkilö. Jos epäillyn henkilöllisyys ei ole tiedossa, toimi konsultoidessa saatujen ohjeiden mukaisesti.
- Ilmoitusvelvollisuutta ei voi siirtää, mutta käänny tarvittaessa opiskeluhuoltohenkilöstön puoleen

Liitteet

Liite 1: Tiedotteen laatiminen ja tiedotustilaisuuden järjestäminen

Miten laatia selkeä ja lyhyt tiedote

Tiedotteen tärkein asia kirjoitetaan sen ensimmäisiin lauseisiin. Sen jälkeen kappaleet kirjoitetaan loogisessa järjestyksessä siten, että alussa kerrotaan tärkeimmät asiat ja lopussa tilanteen kannalta epäoleelliset asiat.

Tekstissä vastataan kysymyksiin kuka, mitä, missä, milloin, miten ja millaisin seurauksin.

Tekstin tulee olla hyvää ja ymmärrettävää kieltä. Se myös kirjoitetaan valmiiksi julkaistavan uutisen muotoon. Erityisesti lukujen, nimien ja tittelien kanssa on syytä olla varuillaan kirjoittaessa tiedotetta.

Tiedotteen loppuun merkitään aina lisätietojen antaja sekä hänen yhteystietonsa. Tämän henkilön on myös oltava toimittajien tavoitettavissa. Hyvä tiedote on enintään yhden liuskan mittainen.

Ohjeita ja vinkkejä tiedotustilaisuuden järjestämiseen:

- Järjestä jos onnettomuus aiheuttaa median mielenkiinnon kasvua
- Järjestä tilaisuus tilannepaikalla tai sen läheisyydessä mahdollisimman nopeasti
- Varmista, että paikalla on aina johdon edustajia vastaamassa toimittajien kysymyksiin
- Onnettomuustilanteissa paikalla oltava myös pelastustoiminnan johtaja, joka vastaa tällöin toimittajien kysymyksiin
- Kerro tilannekatsaus ja kuvaile pelastustoimia
- Varaudu kertomaan tilanteesta tärkeimmillä vierailijakielillä, jos tilanne on ylittänyt kansainvälisen uutiskynnyksen
- KERRO VAIN SE, MITÄ TIEDÄT VARMASTI!
- Kerro seuraava ajankohta, jolloin uutta tietoa annetaan

Muistilista tiedotustilaisuuden järjestämiseen:

- kutsun laadinta ja lähetys
- tiedotteen laadinta, hyväksyntä ja lähetys
- tilaisuuden rakenne ja kesto
- tilaisuuden puheenjohtaja ja muut isäntien edustajat
- mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden edustus ja rooli
- paikka
- toimittajien työskentelyolosuhteista huolehtiminen
- mahdollinen kuvamateriaali
- mieti etukäteen kuvauspaikat ja sovi haastatteluista
- haastattelut

Liite 2: Nuoruusikäinen ja traumaattinen tapahtuma

Nuorten reaktiot esimerkiksi läheisen ihmiseen kuolemaan voivat olla hyvin voimakkaita ja avun tarve suurta. Järkyttävä kokemus on usein pettymys aikuisia kohtaan: aikuinen ei ole onnistunut suojelemaan. Näin kynnys hakea apua kasvaa ja julkisen terveydenhuollon tai perheen ja suvun sijasta nuoruusikäisille on ominaista tuen etsiminen ikätovereilta. Toiset nuoret eivät silti välttämättä ole valmiita kohtaamaan traumaattista tapahtumaa ja sen ystävässään aiheuttamaa surua, mikä saattaa tehdä tilanteen nuorelle erityisen raskaaksi. Joskus suuri suru myös kypsyttää nuorta nopeasti niin, että omat ikätoverit alkavat tuntua lapsellisilta ja vierailta.

Lasten ohella myös traumaattisen tapahtuman kokenut nuoruusikäinen tarvitsee yleensä tavallista enemmän aikuisen läsnäoloa ja aiemmin käytössä olleiden rutiinien, kuten yhteisten ruokailutapahtumien säilyttämistä. Rutiinit luovat turvallisuutta ja jatkuvuuden tunnetta tilanteessa, jossa elämä on monilta osin ratkaisevasti muuttunut.

Murrosikäisen voi olla mahdotonta käsitellä järkyttävää kokemusta. Energia menee kehitysvaiheeseen ja itsensä koossa pitämiseen. Normaali nuoruusajan kehitys voi kärsiä, kun järkyttävä tapahtuma otetaan käsittelyyn, koska psyykkiset resurssit eivät riitä molempiin. Seurauksena voi olla kehityksellinen taantuminen tai kokemuksen käsittelemättä jättäminen.

Koulun tärkein tehtävä on edistää normaalia kehitystä, ja ehkäistä koulunkäynnin häiriintymistä. On tärkeää kiinnittää huomiota ja pyrkiä ehkäisemään myös seuraavia asioita: päihteiden käytön lisääntyminen, itsetuhoinen käytös ja syrjäytyminen.

Psyykinen ensiapu

- kiihtymystilan laskeminen ja rauhoittaminen turvallisuudentunnetta lisäämällä ja esim. hengittämisen säätelyllä
- kognitiivisen hallinnan lisääminen: tieto (sopeutumisprosessi ei etene, jos tietoa ei ole tarpeeksi)
- kuuntelu ja läsnäolo: pidä keskustelu auki, älä ikinä vähättele tai sano, että "älä itke" tms.
- hallitse omat tunteesi!

Liite 3: Mielen terveyden ongelmat

Jos epäilet nuorella masennusta tai havaitset psyykkisesti epävakaata käytöstä, ota ensisijaisesti yhteyttä huoltajaan ja kerro havainnoistasi. Välitä huolesi myös opiskelijahuoltoryhmän tietoon. Masennuksen tunnistaminen ei aina ole helppoa. Masennus voi joskus peittyä ns. pellen naamion taakse. On ensiarvoisen tärkeää, että masentunut opiskelija tai opiskelija ohjataan avun piiriin.

Masentuneisuudesta voi olla kyse, jos lapsella/nuorella on seuraavia oireita:

- univaikeudet, ei nuku tarpeeksi tai on koko ajan unelias
- syömisvaikeudet, ei syö tarpeeksi tai syö suruunsa
- voimattomuus, ”Olen ihan poikki. En jaksakaan enää.”
- apatia, vetäytyminen: harrastukset, ystävät yms. eivät kiinnosta
- vihamielisyys: voimakasta kiukuttelua, äksyilyä
- keskittymisvaikeudet, ylivilkkaus, touhukkuus
- itseinho: ”Olen ruma. Minusta ei pidetä.”
- itkuisuus, surullisuus
- tuomiopäivän tunteet: puhuu, ajattelee, kirjoittaa kuolemasta
- aloitekyvyttömyys
- psykosomaattiset oireet
- runsas päihteiden käyttö

Joskus voi olla niin, että opiskelija alkaa käyttäytyä silminnähden poikkeavalla tavalla. Kyseessä voi olla vakava mielenhäiriö, johon tarvitaan nopeasti ammattiauttajien apua.

Psykoottiseen käyttäytymiseen liittyviä oireita voivat olla muun muassa

- vetäytyminen, pyrkimys olla yksin
- sekavat, epärealistiset puheet
- rituaalit, pakkotoiminnot
- ikätasoa lapsellisempi toiminta
- suhtautuminen koulutyöhön muuttuu, ei välitä koulutyöstä tai yrittää tehdä enemmän kuin jaksaa
- erikoinen toiminta, jota ei itse halua tai osaa selittää
- vihjailee avuntarpeestaan
- ulkoinen olemus voi muuttua äkkiä, esim. hoitamattomuus
- tunneilmaisun kapeutuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset nauru- tai itkupuuskat
- harhaluulot